

Radboud Universiteit

taal:
unie

SURINAAMS-NEDERLANDS, NEDERLANDS-NEDERLANDS, ENGELS OF LIEVER SRANAN? EEN ATTITUDE-ONDERZOEK IN PARAMARIBO

PUBLIEKSRAPPORT

Auteurs:

Anne-Sophie Ghyselen, Stefan Grondelaers, Sita Doerga Misier-Patadien & Usha Balesar

07/06/2022

INHOUDSOPGAVE

1 	Waarom dit onderzoek?	2
2 	Onderzoeksmethode	3
2.1.	Enquête	3
2.2.	Deelnemers	4
2.3.	Analyse	5
3 	Resultaten	6
3.1.	Surinamers zijn milde evaluatoren	6
3.2.	Surinaams-Nederlands is een algemeen geaccepteerde prestigevariëteit	7
3.3.	Sranan is gezellig en stoer	9
3.4.	Engels? Ok, maar liefst op zijn Amerikaans	9
3.4.	Aucaans, Saramaccaans en Sarnami zijn vooral culturele talen	11
4 	Slotbeschouwingen	12
	Meer weten?	13
	Over de auteurs	13
	Een woord van dank	14
	Referenties	14

1 | WAAROM DIT ONDERZOEK?

Hoewel het Nederlands sinds 1876 de overheids- en onderwijstaal is in Suriname en hoewel het de belangrijkste thuistaal zou zijn van ongeveer 50% van de Surinaamse huishoudens (Algemeen Bureau voor de Statistiek Suriname, 2014), vormt de positie ervan vaak voer voor discussie. Enkele vragen die dan opduiken:

- **Welk Nederlands verkiezen Surinamers voor officiële gelegenheden?** Het Nederlands is door de Taalunie officieel erkend als een pluricentrische taal, wat betekent dat er verschillende centra zijn (zoals Nederland, Suriname en België) die elk een eigen nationale variëteit hebben met een eigen norm. Het is echter onduidelijk of dit beleidsmatige onderscheid tussen ‘Nederlands Standaardnederlands’, ‘Surinaams Standaardnederlands’ en ‘Belgisch Standaardnederlands’ ook leeft in de hoofden van de Surinamers (en ook wat de vormelijke verschillen tussen die variëteiten dan precies zijn). Typisch voor pluricentrische taalgebieden is dat er altijd een zekere asymmetrie is, waarbij het ene centrum om historische en demografische redenen dominantier is dan het andere. In zowel Suriname als België diende het Nederlands-Nederlands bijvoorbeeld lang als model, en werden typische Surinamismen en Belgicismen lang als ‘fout’ afgewezen. Door een toegenomen zelfbewustzijn (vooral door politieke ontwikkelingen) lijkt hier de voorbijg decennia verandering in te zijn gekomen (cf. Gobardhan-Rambocus, 1993). Suriname heeft ondertussen woordenboeken die de typisch Surinaams-Nederlandse woordenschat beschrijven (De Bies, 2009; Van Donselaar, 1989) en zo wordt die woordenschat ook als standaardtalig erkend. Toch blijft de vraag: in welke mate wordt het eigen Surinaams-Nederlands door de doorsnee Surinamer als norm erkend? Verkiezen Surinamers het eigen Nederlands boven het Nederlands-Nederlands?
- **Moet het Sranan in Suriname een belangrijker maatschappelijke rol krijgen** (zie hierover ook De Bies, 2017)? In tegenstelling tot het Nederlands, de taal van de voormalige kolonisator, bevinden de wortels van het Sranan zich immers in Suriname zelf, en dat maakt die taal volgens sommigen geschikter om een eigen Surinaamse identiteit te profileren. Het Sranan ontwikkelde zich in de voorbijg decennia tot een belangrijke omgangstaal bij interetnische communicatie (cf. Kroon & Yağmur, 2012), al merken sommigen op dat de taal historisch gezien de eerste taal van de Creoolse bevolking in Suriname is, en dus niet van alle Surinamers.
- En wat met het **Engels**? Die taal leren Surinamers al op jonge leeftijd kennen, via Amerikaanse tekenfilms bijvoorbeeld. Velen lijken het als een taal van mogelijkheden te zien, aangezien het nauwere banden toelaat met verschillende Zuid-Amerikaanse buurlanden, het Caraïbische gebied en de VS (De Bies, 2010). Sommigen pleiten er zelfs voor om het **tot officiële taal te maken in Suriname** (cf. Romero, 2008), al lijkt de doorsnee Surinamer niet echt gewonnen voor het idee om het Nederlands door het Engels te vervangen in Suriname (Brandon et al., 2007). Het is ook niet duidelijk welke variëteit van het Engels de voorkeur geniet bij de Surinamers.

Een gefundeerd antwoord op deze drie vragen is onontbeerlijk voor een adequaat taalbeleid. Om ze te kunnen beantwoorden, is het belangrijk de Surinaamse taalattitudes en taalovertuigingen in kaart te brengen.

2 | ONDERZOEKSMETHODE

In 2019 namen de auteurs van dit rapport een grootschalige enquête af in Paramaribo, waarin 791 jongere en oudere Surinaamse respondenten van diverse etnische achtergronden gevraagd werd hun mening te geven over de talen die in hun land worden gesproken.

2.1. ENQUÊTE

Elke respondent kreeg een van de volgende drie enquêtes:

- (1) In **enquête 1** (hierna ook '**Labels_Meerkeuze**' genoemd) kregen de deelnemers 10 taallabels te zien (zie Tabel 1) en werd gevraagd wat ze van de genoemde talen vonden. Als antwoord moesten ze uit een lijst van 20 adjectieven (zie Tabel 2) de drie woorden kiezen die het best bij hun mening pasten. De lijst van adjectieven is gebaseerd op voorgaand internationaal attitude-onderzoek; sommige adjectieven (zoals 'netjes' en 'slim') peilen naar het prestige van een taal, sommige naar de mate waarin een taal 'cool' of 'modern' overkomt, en nog andere naar de mate waarin een taal geassocieerd wordt met gezelligheid en betrouwbaarheid.
- (2) In **enquête 2** (hierna ook '**Labels_Openvraag**' genoemd) kregen de deelnemers dezelfde 10 taallabels te zien (zie Tabel 1), maar kregen ze geen antwoordopties om uit te kiezen. Aan de deelnemers werd hier gevraagd om de eerste drie woorden op te schrijven die bij hen opkwamen.
- (3) In **enquête 3** (hierna ook '**Audio_Meerkeuze**' genoemd) kregen de deelnemers 10 geluidsfragmenten te horen waarin sprekers in vijf taalvariëteiten (Amerikaans-Engels, Nederlands-Nederlands, Surinaams-Nederlands, Belgisch-Nederlands en Sranan) uitlegden hoe je het gezelschapsspel *Mens-erger-je-niet* speelt. Hierbij kregen de deelnemers dezelfde vraag en meerkeuze-opties als bij enquête type 1 ('Wat vind je van deze taal? Kies de drie woorden die volgens jou het best passen.', zie Tabel 2).

In elk van de drie enquêtes vroegen we ook socio-demografische informatie op, onder andere over de leeftijd, het geslacht, de moedertaal/moedertalen, etniciteit, opleiding en woonplaats van de deelnemer.

Tabel 1: Taallabels die de deelnemers aan enquête type 1 en enquête type 2 beoordeelden (tussen haakjes staat steeds de afkorting die we in dit rapport in de tabellen zullen gebruiken)

1	Engels zoals dat in de Verenigde Staten (Amerika) gesproken wordt ('AE')
2	Engels zoals dat in Guyana wordt gesproken ('GE')
3	Engels zoals dat op de Caraïben (bv. Jamaica) gesproken wordt ('JE')
4	Nederlands zoals dat in België gesproken wordt ('BN')
5	Nederlands zoals dat in Nederland gesproken wordt ('NN')
6	Nederlands zoals dat in Suriname gesproken wordt ('SN')
7	Sranan(tongo) ('SR')
8	Sarnami ('SARN')
9	Aucaans ('AU')
10	Saramaccaans ('SARA')

Tabel 2: Meerkeuze-opties in enquêtes type 1 en 3

☐ betrouwbaar	☐ gewoon	☐ lief	☐ netjes
☐ cool	☐ gezellig	☐ modern	☐ onbekend
☐ dom	☐ hard	☐ moeilijk	☐ ouderwets
☐ flexi	☐ juist	☐ mooi	☐ slim
☐ fout	☐ lelijk	☐ nerdy/stukaboï/ stukameid	☐ stoer

2.2. DEELNEMERS

De enquête werd tijdens de lesuren afgenomen bij leerlingen in verschillende scholen (een vwo-school, een havo-school, twee mbo-scholen en een hbo-school). Daarnaast participeerden ook verschillende leerkrachten aan het onderzoek, tijdens een workshop georganiseerd door de *Surinaamse Vereniging van Neerlandici*. Om zeker te zijn dat iedereen de opdracht goed begreep, werd eerst een oefenronde georganiseerd waarbij ofwel het label 'Frans' ofwel een Jamaicaans-Engels audiofragment in de groep besproken en beoordeeld werd. Participanten kregen vervolgens de mogelijkheid om extra vragen te stellen. Pas daarna begon de 'echte' enquête.

In totaal namen 791 deelnemers deel aan het onderzoek. In wat volgt, focussen we echter enkel op de antwoorden van 485 deelnemers, namelijk van die die in het district Paramaribo opgroeiden, niet meer dan één jaar in het buitenland woonden, en zichzelf ook als Surinamer omschreven (en dus niet als pakweg Nederlander, Braziliaan of Guyanees).¹ Van die 485 deelnemers nam 27% deel aan enquête type 1 (Labels_Meerkeuze), 28% aan enquête type 2 (Labels_Openvraag) en 45% aan enquête type 3 (Audio_Meerkeuze). Wat etniciteit betreft, weerspiegelt het aantal deelnemers per etnische groep de werkelijke verdeling in het district Paramaribo vrij goed (zie Tabel 3).

Tabel 3: Aantal deelnemers per type enquête en etnische groep. De laatste kolom toont censuscijfers voor het district Paramaribo verzameld in 2012 (Algemeen Bureau voor de Statistiek Suriname, 2014)

	Enquête 1 LABELS_MEERKEUZE	Enquête 2 LABELS_OPENVRAAG	Enquête 3 AUDIO_MEERKEUZE	TOTAAL	CENSUS 2012
Gemengd	48 (36,6%)	52 (38,2%)	68 (31,2%)	168 (36,6%)	18,0%
Hindostaans	38 (29,0%)	33 (24,3%)	44 (20,2%)	115 (23,7%)	22,9%
Creool	22 (16,8%)	22 (16,2%)	61 (28,0%)	105 (21,6%)	16,8%
Marron	10 (7,6%)	20 (14,7%)	25 (11,5%)	55 (11,3%)	16,6%
Javaans	5 (3,8%)	2 (1,5%)	6 (2,7%)	13 (2,7%)	10,0%
Inheems	2 (1,5%)	1 (0,7%)	1 (0,5%)	4 (0,8%)	1,7%
Chinees	1 (0,8%)	2 (1,5%)	0 (0%)	3 (0,6%)	2,1%
Kaukasisch-Blank	0 (0%)	1 (0,7%)	0 (0%)	1 (0,2%)	0,4%
Ander	3 (2,3%)	2 (1,5%)	7 (3,2%)	12 (2,5%)	1,3%
Zeg ik liever niet	2 (1,5%)	1 (0,7%)	6 (2,7%)	9 (1,9%)	0,2%
TOTAAL	131	136	218	485	

Wat leeftijd en geslacht betreft, verschilt de verdeling van de deelnemers per type enquête (zie Tabel 4). In het algemeen zijn de deelnemers vrij jong (meer dan 90% is jonger dan 30 jaar) en namen er meer

¹ De antwoorden van de andere deelnemers werden weggelaten omdat ze te kleine groepen vormden voor een zinvolle statistische analyse.

vrouwen deel aan de enquête dan mannen (61% vrouwen). Enkel bij enquête type 2 (Labels_Openvraag) namen ook oudere Surinamers (30+) deel.

Tabel 4: Aantal respondenten per type enquête, leeftijdsgroep en geslacht

		Enquête 1 LABELS_MEERKEUZE	Enquête 2 LABELS_OPENVRAAG	Enquête 3 AUDIO_MEERKEUZE	TOTAAL	
-30 jaar	Vrouw	85	68	103	256	438
	Man	45	63	74	182	
+30 jaar	Vrouw	0	39	2	41	45
	Man	1	1	2	4	
TOTAAL		131	171	181	483 ²	

2.3. ANALYSE

De antwoorden van de open vragen werden eerst gestandaardiseerd door spellingsfouten te corrigeren en woordvormen die nauw met elkaar verwant zijn (zoals *begrijpbaar* en *begrijpelijk*) onder één term samen te nemen (dat wordt dan *begrijpelijk*). Schreven deelnemers dat ze een taal ‘niet duidelijk’ vonden, dan noteerden we dat trefwoord als ‘onduidelijk’.

Per taal en enquête-type berekenden we vervolgens welke evaluerende trefwoorden het frequentst opgegeven werden. We keken ook telkens in welke mate een trefwoord echt typerend is voor een taal(variëteit), en dus niet gewoon aan vele talen/taalvariëteiten werd toegekend. Daartoe berekenden we voor elk trefwoord per taal(variëteit) een zogenaamde *uniciteitswaarde* (*u*): het aantal keren dat een trefwoord aan één specifieke taal(variëteit) werd toegekend gedeeld door het totaal aantal keren dat het trefwoord genoteerd of aangeduid werd. Hoe hoger de *u*-waarde, hoe typerender het trefwoord voor de specifieke taal(variëteit). Trefwoorden met een lage *u*-waarde werden behalve aan de variëteit in kwestie ook nog aan vele andere talen/taalvariëteiten toegekend, en zijn dus niet typerend voor de variëteit in kwestie.

Voor elk trefwoord (denk aan *mooi*, *lelijk*, *onduidelijk*) bepaalden we niet enkel de *u*-waarde, maar ook hoe negatief of positief de gevoelswaarde van dat woord is (de *valentie*). Daarvoor vertrouwden we op de resultaten van twee psycholinguïstische studies, namelijk Moors et al. (2013) en Warriner et al. (2013). In die studies moesten moedertaalsprekers beoordelen in welke mate respectievelijk 4.300 Nederlandse woorden en 13.915 Engelse woorden naar iets positiefs/aangenaams verwezen dan wel naar iets negatiefs/onaangenaams. De valentiewaarden (*v*) die de onderzoekers zo verkregen, nemen we mee in dit onderzoek om te bepalen hoe negatief of positief Surinamers tegenover verschillende talen of taalvariëteiten staan.

Om na te gaan of eventuele verschillen tussen talen of tussen groepen deelnemers (jong-oud, vrouw-man, Creool-Hindostaan-Marron-...) significant zijn of veeleer aan toeval te wijten zijn, voerden we ook statistische analyses uit op onze data.³ Op die analyses gaan we hier niet uitgebreid in (zie Ghyselen et al., 2022 voor meer info), maar het is dus wel zo dat alle tendensen die we in dit rapport beschrijven statistisch bevestigd zijn.

² Twee deelnemers gaven geen informatie over hun geslacht; zij zijn niet meegenomen in deze tabel.

³ In het softwareprogramma R voerden we mixed-effects lineaire regressie uit, met valentie als afhankelijke variabele en taal, geslacht, leeftijd, etniciteit en enquête-type als predictoren.

3 | RESULTATEN

3.1. SURINAMERS ZIJN MILDE EVALUATOREN

Een eerste opvallende vaststelling is dat **Surinamers zich niet snel negatief uitspreken over een taal of taalvariëteit**. Dat zie je heel duidelijk bij de enquêtes met open vragen, waar de deelnemers zelf woorden mochten opgeven om hun mening over specifieke talen te omschrijven. In een vergelijkbare studie naar taalattitudes in Nederlandstalig België varieerden de trefwoorden bij dat soort open vragen van extreem negatief (met bijvoorbeeld ‘lelijk’, ‘agressief’ en ‘marginaal’ voor Nederlands met een Marokkaans accent) naar (extreem) positief (‘aangenaam’ en ‘beschaafd’ voor het Journaalnederlands). In Suriname daarentegen zijn de opgegeven trefwoorden vrij neutraal. Kijken we naar de top 10 van spontaan opgegeven trefwoorden per taal(variëteit), dan vinden we bijvoorbeeld voor alle talen de omschrijvingen *mooi* en *leuk* terug. Vermeldt een respondent al eens een negatiever trefwoord, dan gaat het vooral over de verstaanbaarheid van een taal (met bijvoorbeeld trefwoorden als *moeilijk* en *onverstaanbaar*).

Wellicht speelt bij deze terughoudendheid om een taal(variëteit) erg negatief of positief te evalueren een combinatie van factoren. Ten eerste is het zo dat de klassikale setting – waarbij klasgenoten of collega’s met wat moeite de antwoorden van hun buurman/-vrouw mee konden lezen – misschien voor wat aarzeling zorgde om echte taalattitudes te onthullen. Ten tweede is het ook goed mogelijk dat Surinamers in hun meertalige, multi-etnische samenleving geleerd hebben al te uitgesproken meningen over (de talen van) landgenoten niet openlijk te uiten. In het huidige Suriname wordt culturele diversiteit immers vaak naar voren geschoven als kenmerk van Suriname en de Surinaamse nationale identiteit (zie hierover Ramsodh, 2013). In die context leer je misschien al vroeg dat je je beter niet negatief uitlaat – ook niet in een anonieme, wetenschappelijke studie – over andere talen of taalvariëteiten. In Nederland en België (en andere Europese landen) daarentegen stond bij de vorming van natiestaten het idee centraal dat slechts één taal geschikt is om een gemeenschap te representeren en symboliseren. De hardnekkigheid van die ééntaligheidsideologie (die heel duidelijk te zien is in beleid en onderwijs) heeft het Europese denken en spreken over taal sterk beïnvloed: alles wat niet aan dat standaardtaalideaal beantwoordt (dialecten of vreemde accenten bijvoorbeeld), wordt er nog steeds als weinig prestigieus beschouwd, en dat laat zich duidelijk voelen in de (vaak extreme) manier waarop over taal gesproken wordt in Europese gemeenschappen.

Of Surinamers geen negatieve/positieve mening over de verschillende talen hebben, laten we hier in het midden; het gegrinnik tijdens de experimenten bij het horen van bijvoorbeeld Sranan of Nederlands-Nederlands doet alvast vermoeden dat er wel degelijk extremere taalattitudes spelen. Tot slot speelt misschien ook dat er in de audiofragmenten die wij aan de Surinaamse deelnemers voorlegden geen erg uitgesproken etnische accenten (Hindostaans of Javaans of ...) te horen waren.⁴ Mogelijk zouden we een ander beeld krijgen als er in de Surinaams-Nederlandse of Sranan fragmenten meer Surinamismen of een meer uitgesproken accent te horen waren geweest.

⁴ Om het aantal te beoordelen fragmenten binnen de perken te houden, moesten keuzes gemaakt worden over het type accent en spreker. Voor meer informatie over de audiofragmenten en de manier waarop die geselecteerd werden, verwijzen we naar het wetenschappelijke rapport van onze studie (zie sectie ‘Meer weten?’).

Hoe dan ook: Surinamers geven niet snel een mening over taal. Daar moet bij vervolgonderzoek naar Surinaamse taalattitudes zeker rekening mee gehouden worden: onderzoeksmethodes die in Nederland of België zonder problemen inzicht kunnen bieden in taalattitudes, werken niet noodzakelijk ook goed in Suriname. Een aanpak zoals bij dit onderzoek – waarbij zowel taallabels als audiofragmenten als *triggers* werden ingezet en open en gesloten vragen gecombineerd werden – lijkt alvast een goede eerste stap.

3.2. SURINAAMS-NEDERLANDS IS EEN ALGEMEEN GEACCEPTEERDE PRESTIGEVARIEËTEIT

- **Surinaams-Nederlands** (SN) is *netjes*, *gewoon*, *betrouwbaar* en *juist*. Dat blijkt althans als je de meest frequent gekozen (*n*) en de meest typerende (*u*) trefwoorden voor het Surinaams-Nederlands bekijkt (zie Tabel 4). Bij de enquêtes met open vragen komen daar nog de negatieve omschrijvingen *moeilijk* en *saai* bij. De etniciteit van de respondent blijkt bij de beoordeling van het Surinaams-Nederlands amper een rol te spelen. Het Surinaams-Nederlands wordt met andere woorden vrij algemeen geaccepteerd als de ‘normale’, ‘nette’ omgangstaal.
- Het **Nederlands-Nederlands** (NN) wordt negatiever beoordeeld; het wordt weliswaar net als het Surinaams-Nederlands als *netjes* gezien, maar ook als *fout*, *dom*, *nerdy* en *onverstaanbaar*. Opvallend hier is dat er een groot verschil is tussen de beoordeling van het label ‘Nederlands zoals dat in Nederland wordt gesproken’ en die van de geluidsfragmenten waarin Nederlands-Nederlands wordt gesproken. De beoordeling van de audiofragmenten is namelijk een stuk positiever dan die van het label, wat aangeeft dat de afkeer van het Nederlands-Nederlands vooral ideologisch is (‘in het hoofd zit’ dus). De meningen over het Nederlands-Nederlands zijn bovendien enigszins verdeeld. De oudere deelnemers – leerkrachten Nederlands – staan er namelijk iets positiever tegenover dan de jongere deelnemers. Daarnaast zien we ook een licht positievere attitude bij de Marron en Hindoestaanse deelnemers en de deelnemers die zich als Gemengd omschrijven dan bij de Creoolse deelnemers.
- **Belgisch-Nederlands** (BN) kennen Surinamers niet. Vraag je naar hun mening over ‘Nederlands zoals dat in België wordt gesproken’, dan geven ze aan dat die variëteit *onbekend*, *onverstaanbaar* en *moeilijk* is. Het Belgisch-Nederlands wordt vaker dan andere talen *fout* en *lelijk* genoemd. Krijgen de deelnemers echter een Belgisch-Nederlands audiofragment te horen zonder te weten dat het Belgisch is, dan is de evaluatie iets meer gematigd; dan worden ook de woorden *netjes* en *gewoon* vaak opgegeven. In het algemeen zijn de Hindoestaanse en Gemengde deelnemers ook hier iets positiever dan hun Creoolse districtsgenoten.

Tabel 4: De 10 meest frequent opgegeven trefwoorden voor het Surinaams-Nederlands (SN), Nederlands-Nederlands (NN) en Belgisch-Nederlands (BN) per type enquête. Per trefwoord geven we de frequentie (n), uniciteit (u) en valentie (v). Groene trefwoorden zijn woorden met een positieve valentie; rode hebben een negatieve valentie. De trefwoorden die het meest typerend zijn voor een bepaalde variëteit (hoge uniciteitswaarde) zijn in vet en klein kapitaal gemarkeerd.

	LABELS_MEERKEUZE				LABELS_OPENVRAAG				AUDIO_MEERKEUZE			
	Trefwoord	n	u	v	Trefwoord	n	u	v	Trefwoord	n	u	v
SN	NETJES	50	0,30	0,23	MOEILIJK	54	0,20	-0,85	Gewoon	226	0,30	0,10
	gewoon	49	0,19	0,10	mooi	30	0,10	1,50	NETJES	219	0,31	0,23
	BETROUWBAAR	35	0,27	1,57	leuk	22	0,10	1,37	BETROUWBAAR	167	0,34	1,57
	JUIST	34	0,34	1,12	gemakkelijk	21	0,12	2,47	JUIST	151	0,32	1,12
	mooi	33	0,11	1,50	verstaanbaar	20	0,18	1,50	Cool	87	0,19	1,82
	moeilijk	32	0,10	-0,85	goed	14	0,17	1,30	Flexi	70	0,16	/
	flexi	28	0,09	/	uniek	11	0,13	1,33	Mooi	70	0,24	1,50
	gezellig	22	0,07	1,47	ingewikkeld	8	0,16	/	Slim	40	0,18	1,31
	cool	21	0,06	1,82	SAAI	7	0,44	-1,11	Modern	34	0,13	0,87
	modern	17	0,12	0,87	SLECHT	7	0,29	-1,38	Lief	25	0,20	1,59
NN	FOUT	40	0,20	-1,01	ONVERSTAANBAAR	45	0,20	-1,40	NETJES	206	0,29	0,23
	DOM	38	0,25	-1,26	gemakkelijk	19	0,11	2,47	Gewoon	163	0,21	0,10
	NETJES	33	0,20	0,23	moeilijk	18	0,07	-0,85	JUIST	133	0,28	1,12
	gewoon	30	0,12	0,10	leuk	14	0,06	1,37	Betrouwbaar	113	0,23	1,57
	moeilijk	28	0,09	-0,85	grappig	13	0,10	1,46	Cool	71	0,15	1,82
	lelijk	27	0,16	-1,27	goed	12	0,15	1,30	slim	68	0,31	1,31
	mooi	26	0,09	1,50	verstaanbaar	12	0,11	1,50	modern	67	0,26	0,87
	modern	22	0,16	0,87	VREEMD	12	0,22	-0,61	flexi	61	0,14	/
	betrouwbaar	20	0,15	1,57	SNEL	11	0,24	0,63	NERDY/STUKABOI/STUKAMEID	59	0,34	-0,32
	cool	16	0,04	1,82	mooi	11	0,04	1,50	mooi	58	0,20	1,50
BN	moeilijk	46	0,14	-0,85	ONVERSTAANBAAR	52	0,23	-1,40	gewoon	162	0,21	0,10
	onbekend	35	0,15	-0,15	moeilijk	27	0,10	-0,85	netjes	120	0,17	0,23
	FOUT	33	0,17	-1,01	mooi	17	0,06	1,50	LELIJK	112	0,41	-1,27
	HARD	31	0,16	-0,25	grappig	16	0,12	1,46	MOEILIJK	107	0,41	-0,85
	gewoon	31	0,12	0,10	ANDERS	12	0,27	0,91	betrouwbaar	88	0,18	1,57
	LELIJK	30	0,17	-1,27	RAAR	11	0,28	-0,54	juist	84	0,18	1,12
	netjes	25	0,15	0,23	leuk	11	0,05	1,37	FOUT	67	0,46	-1,01
	DOM	24	0,16	-1,26	vreemd	9	0,17	-0,61	cool	61	0,13	1,82
	mooi	20	0,07	1,50	goed	8	0,10	1,30	dom	59	0,38	-1,26
	cool	16	0,04	1,82	ingewikkeld	8	0,16	/	ouderwets	47	0,29	-0,75

3.3. SRANAN IS GEZELLIG EN STOER

Sranan vinden de bevroegde Surinamers de **gezelligste**, maar ook de meest **flexi** en de **stoerste** taal. Sommige vinden de taal makkelijk; andere net moeilijk.

- Een aantal Hindoestaanse en Gemengde deelnemers noemen het Sranan bij de open vragen ook *cultureel*, wat erop wijst dat zij de taal met een specifieke etnische groep associëren. De Hindoestaanse deelnemers staan in het algemeen trouwens negatiever tegenover het Sranan dan de anderen.
- Bekijk je de gevoelswaarde van alle trefwoorden samen (dus niet enkel de top 10), dan blijken de evaluaties van de audiofragmenten met Sranan een stuk negatiever dan die van het abstracte label 'Sranan'. Dit wijst op **dubbelzinnige gevoelens ten opzichte van het Sranan**: het lijkt een taal die de Surinamers op een abstract niveau wel appreciëren (of waarvan ze vinden dat ze die horen te appreciëren), maar waar ze in de dagelijkse praktijk niet altijd even positief tegenover staan.
- Tot onze eigen verbazing vonden we **geen verschil tussen mannen en vrouwen**; door de associaties met hardheid en stoerheid hadden we verwacht dat mannen het Sranan positiever zouden beoordelen, maar dat blijkt bij onze deelnemers dus niet het geval te zijn.

Tabel 5: De 10 meest frequent opgegeven trefwoorden voor het Sranan (SR) per type enquête. Per trefwoord geven we de frequentie (n), uniciteit (u) en valentie (v). Groene trefwoorden zijn woorden met een positieve valentie; rode hebben een negatieve valentie. De trefwoorden die het meest typerend zijn voor een bepaalde variëteit (hoge uniciteitswaarde) zijn in vet en klein kapitaal gemarkeerd.

	LABELS_MEERKEUZE				LABELS_OPENVRAAG				AUDIO_MEERKEUZE			
	Trefwoord	n	u	V	Trefwoord	n	u	v	Trefwoord	n	u	v
SR	FLEXI	79	0,26	/	mooi	41	0,13	1,50	FLEXI	218	0,49	/
	cool	65	0,18	1,82	GEMAKKELIJK	41	0,24	2,47	GEZELLIG	194	0,64	1,47
	STOER	64	0,28	0,24	leuk	29	0,13	1,37	STOER	161	0,72	0,24
	GEZELLIG	60	0,20	1,47	verstaanbaar	15	0,14	1,50	cool	124	0,27	1,82
	mooi	21	0,07	1,50	moeilijk	15	0,06	-0,85	gewoon	76	0,10	0,10
	hard	16	0,08	-0,25	CULTUREEL	13	0,19	1,28	hard	75	0,43	-0,25
	gewoon	11	0,04	0,10	grappig	12	0,09	1,46	mooi	67	0,23	1,50
	lelijk	11	0,06	-1,27	interessant	12	0,12	1,22	betrouwbaar	56	0,11	1,57
	moeilijk	11	0,03	-0,85	GEZELLIG	12	0,29	1,47	ouderwets	49	0,30	-0,75
	modern	9	0,07	0,87	uniek	12	0,15	1,33	juist	40	0,08	1,12

3.4. ENGELS? OK, MAAR LIEFST OP ZIJN AMERIKAANS

Het Engels is **modern en cool**, al geldt dat vooral het Engels dat in Amerika wordt gesproken.

- De **jonge, mannelijke deelnemers** staan het **positiefst** tegenover het **Amerikaans-Engels**. De jonge vrouwen reageren iets minder positief, maar nog steeds positiever dan de oudere deelnemers, die het Amerikaans-Engels vaak als *onbekend*, *fout* of *lelijk* omschrijven.
- Net als bij het Sranan is de evaluatie van het abstracte label 'Engels zoals dat in Amerika gesproken wordt' positiever dan de evaluatie van een opname met gesproken Amerikaans-Engels. Dat doet vermoeden dat **het Amerikaans-Engels als modern ideaal geldt, maar in de dagelijkse praktijk minder relevant is**.

- Het Guyanees-Engels en het Jamaicaans-Engels delen enkele eigenschappen met het Sranan – ze worden ook *cool* en *stoer* gevonden –, maar ze roepen daarnaast ook andere associaties op. Het Guyanees-Engels is bijvoorbeeld behalve *cool* ook *dom*, *lelijk*, *getto* en *gangster*. Het Jamaicaans-Engels geniet daarentegen vooral een reputatie als coole muziktaal.

Tabel 6: De 10 meest frequent opgegeven trefwoorden voor het Amerikaans-Engels (AE), Guyanees-Engels (GE) en Jamaicaans-Engels (JE) per type enquête. Per trefwoord geven we de frequentie (n), uniciteit (u) en valentie (v). Groene trefwoorden zijn woorden met een positieve valentie; rode hebben een negatieve valentie. De trefwoorden die het meest typerend zijn voor een bepaalde variëteit (hoge uniciteitswaarde) zijn in vet en klein kapitaal gemarkeerd.

	LABELS_MEERKEUZE				LABELS_OPENVRAAG				AUDIO_MEERKEUZE			
	Trefwoord	n	u	v	Trefwoord	n	u	v	Trefwoord	n	u	v
AE	cool	53	0,14	1,82	Mooi	42	0,14	1,50	gewoon	139	0,18	0,10
	MODERN	50	0,36	0,87	gemakkelijk	34	0,20	2,47	net	136	0,19	0,23
	mooi	40	0,14	1,50	leuk	33	0,15	1,37	cool	120	0,26	1,82
	net	35	0,21	0,23	VERSTAANBAAR	23	0,21	1,50	MODERN	92	0,36	0,87
	gewoon	33	0,13	0,10	goed	16	0,20	1,30	MOEILJK	75	0,29	-0,85
	gezellig	30	0,10	1,47	interessant	12	0,12	1,22	betrouwbaar	72	0,15	1,57
	betrouwbaar	29	0,22	1,57	BEGRIJPBAAR	10	0,40	1,50	SLIM	70	0,32	1,31
	JUIST	27	0,27	1,12	moeilijk	9	0,03	-0,85	mooi	68	0,23	1,50
	flexi	25	0,08	/	geweldig	7	0,15	3,36	juist	67	0,14	1,12
	SLIM	12	0,23	1,31	NORMAAL	6	0,30	0,34	flexi	65	0,15	/
GE	FOUT	52	0,26	-1,01	grappig	41	0,31	1,46				
	flexi	43	0,14	/	leuk	28	0,13	1,37				
	DOM	42	0,28	-1,26	mooi	21	0,07	1,50				
	stoer	40	0,17	0,24	onverstaanbaar	19	0,09	-1,40				
	LELIJK	40	0,23	-1,27	moeilijk	12	0,04	-0,85				
	gezellig	31	0,10	1,47	interessant	12	0,12	1,22				
	cool	29	0,08	1,82	GETTO	11	0,48	-1,04				
	gewoon	19	0,07	0,10	LELIJK	11	0,34	-1,27				
	moeilijk	16	0,05	-0,85	GANGSTER	8	0,38	-1,19				
	hard	13	0,07	-0,25	slecht	7	0,29	-1,38				
JE	COOL	70	0,19	1,82	mooi	30	0,10	1,50				
	FLEXI	58	0,19	/	GRAPPIG	24	0,18	1,46				
	STOER	56	0,24	0,24	leuk	20	0,09	1,37				
	gezellig	55	0,18	1,47	onverstaanbaar	15	0,07	-1,40				
	mooi	40	0,14	1,50	moeilijk	14	0,05	-0,85				
	fout	16	0,08	-1,01	INTERESSANT	14	0,13	1,22				
	moeilijk	15	0,05	-0,85	gemakkelijk	12	0,07	2,47				
	modern	10	0,07	0,87	geweldig	11	0,23	3,36				
	hard	10	0,05	-0,25	MUZIEK	11	0,48	1,23				
	onbekend	9	0,04	-0,15	verstaanbaar	8	0,07	1,50				

3.4. AUCAANS, SARAMACCAANS EN SARNAMI ZIJN VOORAL CULTURELE TALEN

Het Sarnami en de Marrontalen Aucaans en Saramaccaans roepen gedeeltelijk overlappende associaties op.

- Die talen blijken in Paramaribo **geapprecieerd als cultureel erfgoed** (*mooi, cultureel, gezellig*), maar tegelijkertijd worden ze als erg **moeilijk, onbekend en zelfs ouderwets** omschreven. De talen lijken **weinig prestige** te genieten; ze worden bijvoorbeeld nooit als *netjes* of *slim* omschreven.
- **Etniciteit** speelt bij de beoordeling van deze talen logischerwijs een rol. De Hindostaanse deelnemers staan bijvoorbeeld positiever tegenover het Sarnami dan de anderen, terwijl ze het Aucaans en Saramaccaans negatiever omschrijven. Opmerkelijk is wel dat we omgekeerd, bij de Marrons, geen significant positievere houding ten opzichte van het Aucaans of Saramaccaans vonden.

Tabel 7: De 10 meest frequent opgegeven trefwoorden voor het Aucaans (AU), Saramaccaans (SARA) en het Sarnami (SARN) per type enquête. Per trefwoord geven we de frequentie (n), uniciteit (u) en valentie (v). Groene trefwoorden zijn woorden met een positieve valentie; rode hebben een negatieve valentie. De trefwoorden die het meest typerend zijn voor een bepaalde variëteit (hoge uniciteitswaarde) zijn in vet en klein kapitaal gemarkeerd.

	LABELS_MEERKEUZE				LABELS_OPENVRAAG			
	Trefwoord	n	u	v	Trefwoord	n	u	v
SARA	MOEILIK	68	0,21	-0,85	moeilijk	52	0,19	-0,85
	ONBEKEND	57	0,25	-0,15	mooi	37	0,12	1,50
	cool	32	0,09	1,82	onverstaanbaar	32	0,14	-1,40
	mooi	30	0,10	1,50	leuk	20	0,09	1,37
	HARD	29	0,15	-0,25	CULTUREEL	14	0,21	1,28
	gewoon	27	0,10	0,10	uniek	13	0,16	1,33
	gezellig	24	0,08	1,47	interessant	11	0,11	1,22
	stoer	22	0,09	0,24	ONBEGRIJPBAAR	10	0,23	-1,40
	lelijk	18	0,10	-1,27	ONBEKEND	7	0,39	-0,15
	flexi	17	0,06	/	snel	6	0,13	0,63
SARN	MOEILIK	50	0,15	-0,85	MOEILIK	40	0,15	-0,85
	ONBEKEND	40	0,17	-0,15	mooi	31	0,10	1,50
	OUDERWETS	39	0,32	-0,75	onverstaanbaar	26	0,12	-1,40
	mooi	38	0,13	1,50	leuk	15	0,07	1,37
	cool	33	0,09	1,82	CULTUREEL	14	0,21	1,28
	gewoon	29	0,11	0,10	interessant	10	0,10	1,22
	hard	26	0,14	-0,25	uniek	9	0,11	1,33
	gezellig	24	0,08	1,47	VREEMD	9	0,17	-0,61
	lelijk	19	0,11	-1,27	gemakkelijk	8	0,05	2,47
	fout	13	0,07	-1,01	grappig	8	0,06	1,46
AU	ONBEKEND	54	0,24	-0,15	MOOI	46	0,15	1,50
	MOEILIK	50	0,15	-0,85	moeilijk	27	0,10	-0,85
	cool	33	0,09	1,82	leuk	25	0,12	1,37
	gezellig	32	0,10	1,47	onverstaanbaar	23	0,10	-1,40
	HARD	31	0,16	-0,25	gemakkelijk	19	0,11	2,47
	mooi	28	0,10	1,50	INTERESSANT	17	0,16	1,22
	flexi	25	0,08	/	CULTUREEL	14	0,21	1,28
	gewoon	25	0,10	0,10	UNIEK	12	0,15	1,33
	stoer	22	0,09	0,24	verstaanbaar	11	0,10	1,50
	ouderwets	14	0,11	-0,75	snel	9	0,20	0,63

4 | SLOTBESCHOUWINGEN

In deze studie hebben we getracht aan de hand van 485 enquêtes inzicht te krijgen in de taalattitudes van Surinamers in het district Paramaribo. Die enquêtes leren ons (onder andere) het volgende:

- Het **Surinaams-Nederlands** fungeert in Paramaribo als de **prestigenorm** bij uitstek. Het maakt niet uit of je de deelnemers een audiofragment of een abstract taallabel voorschotelt: sowieso vinden onze deelnemers – los van leeftijd, geslacht of etniciteit – het Surinaams-Nederlands netjes, mooi en juist. Het Nederlands-Nederlands roept negatievere gevoelens op, al blijken die vooral door het abstracte idee van ‘Nederlands-Nederlands’ getriggerd te worden, en minder door het echte, gesproken Nederlands-Nederlands zelf. Hoe dan ook: Surinamers behandelen hun eigen variant van het Nederlands niet stiefmoederlijk, wat erop wijst dat het pluricentrische gedachtegoed niet enkel een beleidsvisie is, maar ook verankerd zit in de geest van de doorsnee Surinamer.
- **Dé taal van gezelligheid is het Sranan.** Het Sranan – dat velen ook als *stoer* en *ruw* omschrijven – wordt echter niet door alle etnische groepen even positief beoordeeld. Het abstracte label ‘Sranan’ wordt bovendien positiever beoordeeld dan effectief gesproken Sranan. Er zijn dus ambivalente gevoelens, wat doet vermoeden dat er in Suriname weinig draagvlak is om het Nederlands in formele contexten systematisch te vervangen door Sranan.
- Het **Amerikaans-Engels** wordt als modern en trendy opgevat en is vooral populair bij jongeren. Als het echter op effectief gesproken taalgebruik aankomt, wordt het niet positiever beoordeeld dan het Surinaams-Nederlands.
- Het **Sarnami, Aucaans en Saramaccaans** worden in Paramaribo weliswaar gerespecteerd als deel van Surinames culturele erfgoed, maar tegelijkertijd worden deze talen vooral moeilijk, onverstaanbaar en ouderwets gevonden.

Verder onderzoek is nodig om de complexe talige situatie en het kluwen aan taalattitudes in Suriname te doorgronden.

- We konden in deze studie om redenen van haalbaarheid **maar een beperkt aantal geluidsfragmenten** aan de deelnemers voorleggen. De Surinaams-Nederlandse fragmenten waren bijvoorbeeld enkel op het vlak van uitspraak herkenbaar als Surinaams; ze bevatten voor de rest geen woorden, uitdrukkingen, woordvormen of zinsstructuren die typisch Surinaams zijn. Bovendien hadden de fragmenten ook geen duidelijk herkenbaar etnisch accent (dat hebben we op voorhand getest). De vraag is natuurlijk of andere vormen van Surinaams-Nederlands even algemeen geaccepteerd zouden worden.
- Aan deze studie namen om redenen van haalbaarheid enkel Surinamers deel die in het district Paramaribo opgroeiden. Verder onderzoek is nodig om na te gaan in welke mate de tendensen die we in Paramaribo observeerden ook opgaan **voor andere districten**.
- In dit onderzoek bestudeerden we taalattitudes via een grootschalige schriftelijke bevraging, waarin talen op een abstract niveau (los van concrete gebruikssituaties) geëvalueerd werden. Om

het beeld dat we op basis van die bevraging verkregen te verfijnen, zijn **dieptegesprekken** met diverse Surinaamse actoren (leerkrachten, studenten, beleidsmakers, journalisten, ...) nodig. Zo kunnen we achterhalen in welke contexten welke taalassociaties dominant zijn en hoe de bestaande attitudes een eventueel taalbeleid kunnen voeden.

Er is dus nog werk aan de winkel, maar wij hopen met deze studie alvast een bijdrage te hebben geleverd aan het onderzoek naar (standaard)taaldynamiek in Suriname.

MEER WETEN?

Een wetenschappelijk rapport van deze studie is verschenen in het internationale tijdschrift *Lingua*:

Ghyselen, Anne-Sophie, Stefan Grondelaers, Sita Doerga Misier-Patadien & Usha Balesar (2022). *Standard language dynamics in postcolonial Suriname. Measuring language attitudes and ideologies in Paramaribo. Lingua 273.*

Contacteer ons gerust als u een digitale versie van dit artikel wenst.

OVER DE ONDERZOEKERS

Dr. Anne-Sophie Ghyselen is senior postdoctoraal onderzoeker bij het Vlaamse Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek. Ze is als taalwetenschapper verbonden aan de afdeling Nederlands van de Vakgroep Taalkunde aan de Universiteit Gent (België). Haar onderzoek focust op taalvariatie en meertaligheid in het Nederlandse taalgebied.

Prof. Dr. Stefan Grondelaers is als senior onderzoeker verbonden aan het Meertens Instituut Amsterdam en aan de Radboud Universiteit Nijmegen (beide in Nederland). Zijn onderzoek concentreert zich op variatie en verandering in de drie nationale variëteiten van het Nederlands.

Sita Doerga-Misier is docent aan het Interfacultair Centrum van de Anton de Kom universiteit van Suriname. Zij verzorgt ook colleges sociolinguïstiek bij de studierichting Sociologie en doet onderzoek naar talenbeleid in het hoger onderwijs.

Usha Balesar is docent op het Instituut voor de opleiding van Leraren, zij is tevens coördinator van de opleiding Nederlands. Zij is ook als deeltijdse docent verbonden aan de Anton de Kom Universiteit van Suriname bij de faculteit der Humaniora.

annesophie.ghyselen@ugent.be

stef.grondelaers@ru.nl

sita.patadien@uvs.edu

usha.balesar@edu-iol.sr

EEN WOORD VAN DANK

Wij willen heel uitdrukkelijk alle sprekers, scholen, leerkrachten en leerlingen bedanken die deelnamen aan deze studie; zonder hen was dit onderzoek onmogelijk geweest. Wij zijn ook Helen Chang, vertegenwoordiger van de Taalunie, erg dankbaar voor haar logistieke ondersteuning en het redigeren van een eerdere versie van deze tekst. We danken ten slotte graag de Radboud Universiteit, het Vlaamse Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek (FWO) en de Taalunie voor hun financiële steun. De Radboud Universiteit financierde dit onderzoek met een *small research grant* voor Stefan Grondelaers, het FWO kende een reiskrediet (K214319N) toe aan Anne-Sophie Ghyselen en de Taalunie ondersteunde de Surinaamse medewerkers (Helen Chang, Sita Doerga Misier-Patadien en Usha Balesar).

REFERENTIES

- Algemeen Bureau voor de Statistiek Suriname, 2014.** *Suriname census 2012. Volume III. Huishoudens, Woonverblijven en Gezinnen, Milieu, Criminaliteit, Suriname in Cijfers*. Algemeen Bureau voor de Statistiek, Paramaribo.
- Brandon, R., Kroon, S., Kurvers, J., 2007.** 'Nederlands in Suriname. Opvattingen van Surinamers over de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie.' In: *OSO Tijdschrift voor Surinamistiek* 26, 257-273.
- De Bies, R., 2009.** *Prisma Woordenboek Surinaams-Nederlands*. Prisma, Houten.
- De Bies, R., 2010.** 'Engels als tweede taal in Suriname.' In: *Academic Journal of Suriname* 1, 20-27.
- De Bies, R., 2017.** 'Onderkenning rol Sranangtongo Surinaamse Maatschappij.' In: *Academic Journal of Suriname* 8, 694-704.
- Ghyselen, A.-S., Grondelaers, S., Doerga Misier-Patadien, S., Balesar, U., 2022.** 'Standard language dynamics in postcolonial Suriname. Measuring language attitudes and ideologies in Paramaribo.' In: *Lingua* 273, 1-27.
- Gobardhan-Rambocus, L., 1993.** 'Het Surinaams Nederlands.' In: Gobardhan-Rambocus, L., Hassankhan, M.S. (red.), *Immigratie en ontwikkeling. Emancipatie van contractanten*. Anton de Kom Universiteit, Paramaribo, pp. 140-158.
- Kroon, S., Yağmur, K., 2012.** *Meertaligheid in Het Onderwijs in Suriname. Een Onderzoek Naar Praktijken, Ervaringen En Opvattingen Van Leerlingen En Leerkrachten Als Basis Voor De Ontwikkeling Van Een Taalbeleid Voor Het Onderwijs in Suriname*. Nederlandse Taalunie, Den Haag.
- Moors, A., De Houwer, J., Hermans, D., Wanmaker, S., van Schie, K., Van Harmelen, A.-L., De Schryver, M., De Winne, J., Brysbaert, M., 2013.** 'Norms of valence, arousal, dominance, and age of acquisition for 4,300 Dutch words.' In: *Behavior Research Methods* 45, 169-177.
- Ramsoedh, H., 2013.** 'Denken over natievorming en nationale identiteit in Suriname.' In: *OSO. Tijdschrift voor Surinaamse taalkunde, letterkunde en geschiedenis* 32, 8-30.
- Romero, S., 2008.** 'In debate over official language, Suriname seeks itself.' In: *The New York Times*, 23 maart.
- Van Donselaar, J., 1989.** *Woordenboek van het Surinaams-Nederlands*. Coutinho, Muiderberg.
- Warriner, A.B., Kuperman, V., Brysbaert, M., 2013.** 'Norms of valence, arousal, and dominance for 13,915 English lemmas.' In: *Behavior Research Methods* 45, 1191-1207.